

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท

ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม*

Received: January 14, 2021

Revised: June 28, 2021

Accepted: June 29, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ สร้างสรรค์ผลงาน ชุด ศาสตราธนูเวท เพื่ออนุรักษ์การใช้ธนูไทย โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลทางเอกสารวิชาการนำมาวิเคราะห์สู่การสร้างสรรค์การแสดง ผลการศึกษาพบว่า ธนูเป็นอาวุธที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ครั้งโบราณ วิชาธนูปรากฏในการฝึกฝนเพื่อใช้เป็นอาวุธในการต่อสู้และการใช้ธนูเป็นอาวุธในนาฏกรรม นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 ธนูศาสตร์ สื่อถึง ศาสตร์ในการยิงธนู การฝึกฝนธนูในลักษณะต่าง ๆ ช่วงที่ 2 ธนูศิลป์ สื่อถึง สุนทรียะในการใช้ธนู โดยใช้ลีลา ท่ารำในนาฏกรรมไทย ช่วงที่ 3 ธนูศึก สื่อถึง กระบวนการใช้ธนูในการออกศึกสงครามและนำพาชัยชนะมาสู่ผู้ออกรบ โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์งาน 7 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวคิดของการแสดง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์ทำนองเพลง ดนตรีประกอบการแสดง ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผู้แสดง ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบกระบวนท่ารำ ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ขั้นตอนที่ 6 นำเสนองานสร้างสรรค์ต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 7 เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท สร้างสรรค์ตามแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ที่สะท้อนแนวคิดผ่านการแสดงที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้และอนุรักษ์ธนูไทยได้เป็นอย่างดี การนำเสนอการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท เปรียบเสมือนการเพิ่มคุณค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรมด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและยังส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

คำสำคัญ : นาฏศิลป์สร้างสรรค์, ศาสตรา, ธนู, ธนูเวท

ผู้รับผิดชอบบทความ: ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม, คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม E-mail: Narongrit.chao@gmail.com

*อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Creative Dance : SASTRA DHANURVEDA

Narongrit Chaokam*

Abstract

The main objectives of this study is to create and develop the performance of “The fascination of Thai archery” for the conservation of Thai archers by utilizing the method of data collection from academic document and comprehensive analysis. The study results showed that the archery has been an important skill and has an extensive history dated back in the ancient times as there are a number of evidences indicating that archery has been practiced as a weapon in combat as well as in dramatic works. The innovative Thai dancing art of the archer is divided into three different phases. The first phase is about the archery training in different levels; whereas the following phase is to express the archery aesthetics illustrating the beauty of the bow and Thai dancing choreography. The last section is to describe the using of archery in the battle including the wartime. The development process consists of seven different parts, beginning with defining the concept of the performance and followed by the melody creation and the selection of the music theme. Then, the audition will be held following that the dancing patterns will be designed. Subsequently, the costume and the ornamentation will be selected. From this, the performance is expected to present to the professionals before premiere to the public. This performance is flourishing the concept of Thai dancing invention reflecting the ideas through the show. Not only this would raise awareness but this also conserves the Thai archery. Given the value added to the Thai cultural and national identity, this performance would play more than important role to promote both Thai music and dances simultaneously.

Keywords : Creative Dance,SASTRA, Archery, DHANURVEDA

Corresponding Author: Narongrit Chaokam, Salaya, Phutthamonthon District,
Nakhornpathom, 73170, Thailand, E-mail: Narongrit.chao@gmail.com

**B.F.A. (Thai dance) Full-Time Lecturer, Bachelor of Fine Arts, Faculty of Music and Drama,
Bunditpatanasilpa Institute*

1. บทนำ

การสร้างสรรคดีได้มีความสำคัญในการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา เพราะเนื่องจากปัจจุบันการริเริ่ม การสร้างสรรค์ หรือการต่อยอดองค์ความรู้นั้นมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีระบบ อีกทั้งยังช่วยในด้านงานวิจัยที่มีกระบวนการ มีขั้นตอน ทฤษฎี แนวคิด สามารถที่จะบูรณาการกับศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เป็นการสร้างการแสดงชุดใหม่จากประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า หรือตัวละครที่ปรากฏในวรรณคดี โดยมีพื้นฐานในการสร้างสรรค์มาจากจารีตของรูปแบบการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ อีกทั้งยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ของบรมครูทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์ที่ท่านได้สั่งสมสรรพวิชามาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์ในด้านกระบวนการที่เป็นระบบและมีแบบแผน ทั้งนี้การสร้างสรรคดีการแสดงจะทำให้เป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการต่อยอดนวัตกรรมการแสดงให้เป็นที่ประจักษ์สู่สายตาสาธารณชนในรูปแบบนาฏศิลป์

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสดาราชนูเวท เป็นการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์จาก ความสำคัญของธนู ซึ่งธนูเกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เพราะได้มีการค้นพบภาพวาดบรรพกาลเป็นรูปคนยิงธนูบนผนังถ้ำ Volltorta Gorge ประเทศสเปน ซึ่งมีอายุเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 100,000 ปี(บรรจงศักดิ์ คลื่นสุวรรณ, 2513) ธนู จัดเป็นอาวุธระยะไกลที่ใช้ในการสู้รบและล่าสัตว์ เป็นอาวุธที่ได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่ามีวิวัฒนาการที่สำคัญในเกือบทุกวัฒนธรรมโบราณ โดยการยิงธนูถือเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งที่ผู้ใช้ต้องใช้เวลาฝึกฝนเป็นระยะเวลานาน ปัจจุบันธนูได้ถูกพัฒนามาเพื่อใช้ในการกีฬา (<https://th.wikipedia.org/wiki>, 2563, ออนไลน์) ธนูในความเชื่อของไทยถือว่าเป็นอาวุธที่พระมหากษัตริย์ต้องศึกษา ซึ่งปรากฏในศิลปศาสตร์ 18 ประการ คือ ธนูปเพธา วิชายิงธนู โดยกษัตริย์ทุกพระองค์จะต้องเข้ารับการศึกษาศาสตร์การยิงธนู นอกจากนี้ยังพบว่า ศาสตร์แห่งการยุทธด้วยธนูในคัมภีร์โบราณอินเดีย หรือ คัมภีร์ธนูรเวท ที่เป็นหลักการฝึกยิงธนูในศาสตร์ธนูรเวททั้งสองฉบับของอินเดียโบราณ คือ คัมภีร์ธนูรเวทฉบับศารงคธรรปัทธติ และธนูรเวทฉบับอัคคินิปุราณะ ซึ่งได้รับการศึกษา วิเคราะห์และกำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนมีขั้นตอนและกลวิธีในการพัฒนาผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยทุกขั้นตอนของการฝึกล้วนแต่มุ่งให้นักธนูยิงได้แม่นยำและสามารถพลิกแพลงในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี ทักษะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริม เกื้อหนุนจุดประสงค์สูงสุดในการฝึกธนูของอินเดียโบราณ นั่นคือ การใช้ธนูได้อย่างมีประสิทธิภาพในยามสงคราม(เจียรระไน วิทิตกุล, 2558) นอกจากการฝึกหัดยิงธนูที่ปรากฏในรูปแบบของคัมภีร์แล้วนั้น ธนูหรือศรยังปรากฏในรูปแบบการแสดงนาฏกรรมของไทยที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์หรือบทละคร ตลอดทั้งการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ในนาฏกรรมไทย

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้พบว่าธนูมีความสำคัญทั้งในรูปแบบอาวุธของพระมหากษัตริย์ อาวุธในการรบ อาวุธประกอบการแสดง อาวุธในการล่าสัตว์ ตลอดจนอาวุธที่ใช้ในการกีฬา ดังปรากฏในคัมภีร์และการแสดง

นาฏกรรมของไทย ผู้สร้างสรรค์จึงเกิดแนวคิดในความสำคัญของธนู เรื่องศาสตร์แห่งการยุทธด้วยธนูในคัมภีร์โบราณอินเดียและการใช้ธนูที่ปรากฏในนาฏกรรมไทย นำสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผ่านแนวคิดและทฤษฎีสร้างสรรค์ชุดการแสดง

2. วัตถุประสงค์

สร้างสรรค์นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท เพื่ออนุรักษ์การใช้ธนูไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท สามารถจำแนกวิธีการสร้างสรรค์ได้ตามหัวข้อดังนี้

1. ศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ รูปแบบและวิธีการใช้ธนูไทย ตลอดจนหลักการยุทธด้วยธนูของอินเดียโบราณที่ปรากฏในคัมภีร์ธนูเวท เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งาน
2. ศึกษาความสำคัญและการใช้ธนูในการแสดงนาฏกรรมของไทย เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งาน
3. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างสรรคงานจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏดุริยางคศิลป์
4. รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาด้านเอกสารและการสัมภาษณ์
5. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำสู่การดำเนินการสร้างสรรค์
6. ดำเนินการออกแบบองค์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย แนวคิด ดนตรี เครื่องแต่งกาย ผู้แสดงและกระบวนการทำรำ
7. ประเมินคุณภาพผลงานโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอน การสร้างสรรค์ ตลอดจนด้านวิชาการนาฏดุริยางคศิลป์ไทย ไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

- 1) นางสาวเวณิกา บุณนาค
ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2558 (สาขาศิลปะการแสดง)
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ
ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2548(สาขาศิลปะการแสดง)
- 3) นายไชยยะ ทางมีศรี
ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลินี อาชายุทธการ

ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5) รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์

ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. นำเสนอนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตร์าธนูเวท สู่สาธารณชน “การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2563

4. ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบการแสดง

1.1 แนวคิดการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตร์าธนูเวท เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่ได้แนวคิดมาจากธนูเวท ศาสตร์แห่งการยุทธด้วยธนูในคัมภีร์โบราณอินเดีย ตลอดจนการใช้ธนูที่ปรากฏในนาฏกรรมไทย สร้างสรรค์ผ่านองค์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย ท่ารำ เพลงประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง การแปรแถว การใช้พื้นที่บนเวที ทั้งนี้การสร้างสรรค์การแสดงในครั้งนี้จะเป็นการตระหนักรู้และอนุรักษ์ธนูไทย โดยการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด ศาสตร์าธนูเวท แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ธนูศาสตร์ สื่อถึง ศาสตร์ในการยิงธนู การฝึกฝนธนูในลักษณะต่าง ๆ

ช่วงที่ 2 ธนูศิลป์ สื่อถึง สุนทรียะในการใช้ธนู โดยใช้ลีลาท่ารำในนาฏกรรมไทย

ช่วงที่ 3 ธนูศึก สื่อถึง กระบวนการใช้ธนูในการออกศึกสงครามและนำพาชัยชนะมาสู่ผู้ออกรบ

1.2 ดนตรีประกอบการแสดง ช่วงที่ 1 เปิดตัวนักแสดงด้วยเพลงขับไม้บัณเฑาะว์ ช่วงที่ 2 บรรเลงด้วยระนาดที่สื่อถึงสุนทรีย์ของการแสดงโขน ช่วงที่ 3 นำเสนอท่วงทำนองที่บรรเลงด้วยกลอง ปี่ เพื่อสื่อถึงการต่อสู้ในนาฏกรรมโขน จบลงด้วยการบรรเลงทำนองดนตรีที่สื่อถึงชัยชนะที่ได้รับจากการออกรบ โดยทั้งสามช่วงใช้การออกแบบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ผสมผสานเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาดเอก ปี่และกลอง

1.3 ผู้แสดง เพื่อความสอดคล้องด้านแนวคิดของนักรบ ผู้สร้างสรรค์จึงคัดเลือกนักแสดงเป็นชายล้วน จำนวน 8 คน

1.4 เครื่องแต่งกาย ได้เลียนแบบแนวคิดชุดนักรบไทยสมัยอยุธยา โดยมีลักษณะ สวมเสื้อแขน กุดยกแขนผ่าหน้า สีน้ำเงิน นุ่งกางเกงสีดำ คาดเอวด้วยผ้าลายไทยกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร สวมข้อมือ ข้อเท้า คาดศีรษะด้วยเชือกสีดำ ผูกเอวด้วยเชือกสีทองห้อยพู่และใส่สร้อยตะกรุดโทนสีดำทอง

ภาพที่ 1 : เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เขาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 2 : ธนูประกอบการแสดง
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เขาว์กรรม , 2563.

1.5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้ธนูไทย ตกแต่งคันธนูด้วยสติกเกอร์สีทองและทาสีทองตรงด้ามจับเพื่อแสดงถึงความงดงามของคันธนูอาวุธสำคัญของพระมหากษัตริย์

2. กระบวนท่ารำ

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสดราธนูเวท แบ่งท่ารำออกเป็น 3 ช่วง คือ

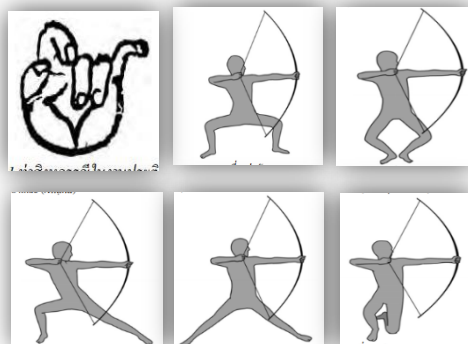
ช่วงที่ 1 ธนูศาสตร์ สื่อถึง ศาสตร์ในการยิงธนู การฝึกฝนธนูในลักษณะต่าง ๆ เปิดตัวผู้แสดงด้วยการเดินโดยผู้แสดงกลุ่มแรกสื่อถึงผู้เรียน และผู้แสดงกลุ่มที่สองสื่อถึงผู้สอนต่อด้วยการปฏิบัติท่าทางการฝึกหัดยิงธนูตามแบบคัมภีร์ธนูรเวทในลักษณะต่าง ๆ

ช่วงที่ 2 ธนูศิลป์ สื่อถึง สุนทรียะในการใช้ธนู โดยใช้ลีลาท่ารำในนาฏกรรมไทย ดำเนินการแสดงด้วยเรื่องราวของรามเกียรติ์บทบาทของพระรามที่มีอาวุธสำคัญคือ ธนูหรือ ศร ที่เป็นสัญลักษณ์ของตัวละคร ซึ่งเริ่มต้นด้วยพระนารายณ์รามาวตารมาเป็นพระราม ต่อด้วยพระรามเสด็จออกจากเมือง พระรามตามกวาง การดำเนินเรื่องดังกล่าวผู้สร้างสรรค์ใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์ที่จะสื่อให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านลีลาการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย

ช่วงที่ 3 ธนูศึก สื่อถึง กระบวนการใช้ธนูในการออกศึกสงคราม และนำพาชัยชนะมาสู่ผู้ออกรบ ผู้สร้างสรรค์ได้นำกระบวนการรบที่มีลักษณะโดดเด่นของการแสดงโขน โดยแบ่งผู้แสดงออกเป็นสองกลุ่มฝ่ายตามเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์คือ ฝ่ายลับปลาและฝ่ายลงกา เริ่มต้นด้วยการตรวจพลตามยุทธวิธีของการรบในการแสดงโขน จากนั้นต่อสู้กันด้วยธนูและเคลื่อนไหวตามท่วงทำนองของเพลงที่อีกheimเปรียบเสมือนกลองรบในสงคราม จบลงด้วยการยกรบของผู้แสดงซึ่งแสดงถึงชัยชนะในการรบ เมื่อสิ้นสุดการขึ้นลอยตามรูปแบบของโขน ผู้แสดงเคลื่อนไหวร่างกายลักษณะคล้ายกับการปฏิบัติภารกิจสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย คล้ายกับการรำกราวรำเมื่อหลังจากการประกอบพิธีมงคลและกลับคืนสู่จุดเริ่มต้นของการฝึกหัดยิงธนู

ภาพที่ 3 : การออกแบบท่ารำที่สื่อถึงการยิงธนูตามคัมภีร์ธนูรเวท
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 4: ทำยิงธนูในคัมภีร์ธนูรเวท
ที่มา : เจียรระโน วิทิตกุล, 2558.

ภาพที่ 5 : การสร้างสรรค์ท่ารำ “พระรามยกศร”
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 6: “พระรามยกศร”
ที่มา : baanjompra.com

ภาพที่ 7: การสร้างสรรค์ท่ารำ “พระรามตามกวาง”
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 8: พระรามตามกวางในรูปแบบนาฏกรรมโขน
ที่มา : สำนักการสังคีต กรมศิลปากร, 2559.

ภาพที่ 9: การสร้างสรรค์การขึ้นลอยที่แสดงถึงชัยชนะ
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 10: การยกกรบในนาฏกรรมโขน
ที่มา : สำนักการสังคีต กรมศิลปากร, 2559.

3. โครงสร้างท่ารำและลักษณะท่ารำ

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตร์าธนูเวท ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1)ท่าทางจากการฝึกหัดยิงธนูตามแบบคัมภีร์ธนูเวท 2)ท่ารำนาฏศิลป์ไทยจากแม่บทใหญ่ 3)ท่ารำจากการแสดงโขน 4)ท่าทางที่สร้างสรรค์จากการเลียนแบบธรรมชาติ นำมาร้อยเรียงตามท่วงทำนองของดนตรีประกอบการแสดง โดยการใช้การเคลื่อนไหวและการแปรแถวในลักษณะต่าง ๆ เช่น การแปรแถวแบบกลุ่ม การแปรแถวแบบสมดุลง การแปรแถวแบบกระจายเต็มพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมของท่าทางและรำพื้นฐานนาฏศิลป์ที่นำมาใช้ การสื่อความหมายของภาษาท่าทางนาฏศิลป์ สอดประสานกับท่วงทำนองของดนตรีประกอบการแสดง

ช่วงที่ 1 ธนูศาสตร์ สื่อถึง ศาสตร์ในการยิงธนู การฝึกฝนธนูในลักษณะต่าง ๆ เปิดตัวผู้แสดงด้วยการเดินโดยผู้แสดงกลุ่มแรกสื่อถึงผู้เรียน และผู้แสดงกลุ่มที่สองสื่อถึงผู้สอนต่อการปฏิบัติท่าทางการฝึกหัดยิงธนูตามแบบคัมภีร์ธนูเวทในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งช่วงนี้เปิดตัวผู้แสดงด้วยการเดินลักษณะท่าทางการเลียนแบบธรรมชาติตามนิยามของ อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ (Art is the imitation of nature) หลังจากนั้นจึงเคลื่อนไหวร่างกายด้วยความเร็วเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งในการยืน ผู้สร้างสรรค์กำหนดแนวทางการสื่ออารมณ์ของผู้แสดงไว้คือ การเดินผสมผสานการกำหนดลมหายใจให้เป็นหนึ่งเดียวตามท่วงทำนองของดนตรีเพลงขับไม้บัณเฑาะว์ หลักจากนั้นใช้การนั่งเพื่อสมาธิก่อนการฝึกหัดยิงธนูในท่าทางตามแบบคัมภีร์ธนูเวท

ช่วงที่ 2 ธนูศิลป์ สื่อถึง สุนทรียะในการใช้ธนู โดยใช้ลีลาท่ารำในนาฏกรรมไทย ดำเนินการแสดงด้วยเรื่องราวของรามเกียรติ์บทบาทของพระรามที่มีอาวุธสำคัญคือ ธนูหรือ ศร ที่เป็นสัญลักษณ์ของตัวละคร ซึ่งเริ่มต้นด้วยพระนารายณ์เสด็จจวตารมาเป็นพระราม ต่อด้วยพระรามเสด็จออกจากเมือง พระรามตามกวาง

การดำเนินเรื่องดังกล่าวผู้สร้างสรรค์ใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์ที่จะสื่อให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านลีลาการแสดงทางศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย

ช่วงที่ 3 ระบุถึง กระบวนการใช้ธนูในการออกศึกสงคราม และนำพาชัยชนะมาสู่ผู้ออกรบ ผู้สร้างสรรค์ได้นำกระบวนการที่มีลักษณะที่โดดเด่นของการแสดงโขน ด้วยเริ่มจากการตรวจพลตามยุทธวิธีของการรบ ต่อด้วยการแบ่งผู้แสดงออกเป็นสองกลุ่มตามเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์คือ ฝ่ายพลับพลาและฝ่ายลงกา ต่อสู้กันด้วยธนูและเคลื่อนไหวตามท่วงทำนองของเพลงที่อีกเหิมเปรียบเสมือนกลองรบในสงคราม จบลงด้วยการยกรบของผู้แสดงซึ่งแสดงถึงชัยชนะในการรบ เมื่อสิ้นสุดการขึ้นลอยตามรูปแบบของโขน ผู้แสดงเคลื่อนไหวร่างกายลักษณะคล้ายกับการปฏิบัติภารกิจสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เช่นเดียวกับการรำกราวรำ ภายหลังจากการประกอบพิธีมงคลและกลับคืนสู่จุดเริ่มต้นของการฝึกหัดยิงธนู

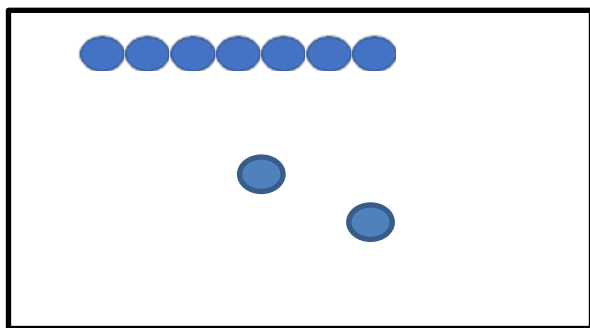

ภาพที่ 11: การสร้างสรรค์ทำรำพระหริรักษ์โขนศิลป์
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

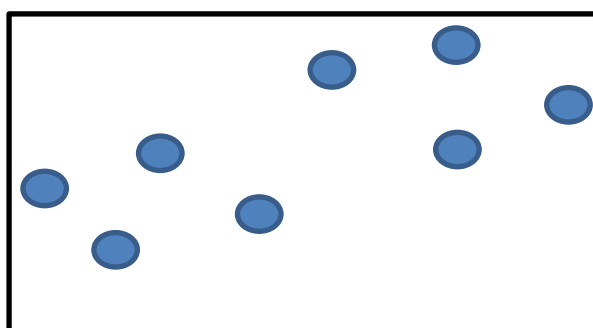
ภาพที่ 12: พระรามโขนโขน จากทำรำแม่บท
ที่มา : ดำรรำ,

<http://valuablebook2.tkpark.or.th/>

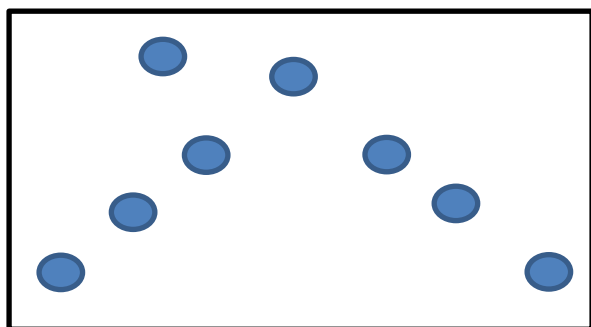
ภาพที่ 13: การแปรแถวแบบหน้ากระดานผสม
แถวเฉียง

ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

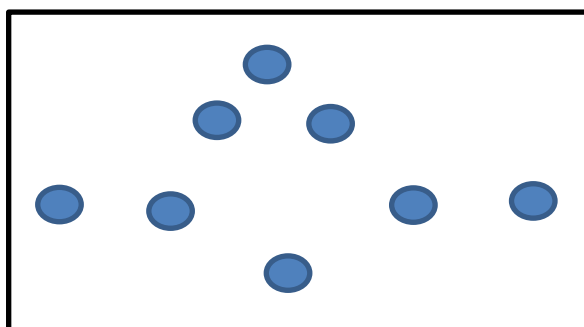

ภาพที่ 14: การแปรแถวแบบสมดุลง

ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เซาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 15: การแปรแถวแบบปากพนัง
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม, 2563.

ภาพที่ 16: การแปรแถวแบบกระจายเต็มพื้นที่
ที่มา : ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม, 2563.

การสร้างสรรคการแสดงครั้งนี้ผู้สร้างสรรคได้ดำเนินการค้นคว้า ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับการสร้างสรรคการแสดง ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการสร้างสรรคกระบวนการทำรำนานาฏศิลป์สร้างสรรค ชุด ศาสตราณูเวท ทั้งนี้ผู้สร้างสรรคได้ตระหนักถึงความถูกต้องของ ความหมายในการสร้างสรรคทำร่า รวมทั้งการใช้ความรู้ความสามารถประกอบกับประสบการณ์ด้านการสร้างสรรคมาใช้ควบคู่กับการสร้างสรรคทำร่า โดยกระบวนการดังกล่าวผ่านการตรวจสอบและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ โดยความมุ่งหมายที่จะให้การแสดงดังกล่าวเป็นที่ประทับใจและพึงพอใจของสาธารณชน ทั้งนี้โครงสร้างและลักษณะทำร่าของนาฏศิลป์สร้างสรรค ชุด ศาสตราณูเวท ทั้ง 3 ช่วง ประกอบด้วย

- 1) ทำทางจากการฝึกหัดยิงธนูตามแบบคัมภีร์ธนูรเวท
- 2) ทำรำนานาฏศิลป์ไทยจากแม่บทใหญ่
- 3) ทำร่าจากการแสดงโขน
- 4) ทำทางที่สร้างสรรคจากการเลียนแบบธรรมชาติ

นาฏศิลป์สร้างสรรค ชุด ศาสตราณูเวท ประกอบด้วยนักแสดง จำนวน 8 คน การออกแบบการแปรแถวและการใช้พื้นที่บนเวที จึงต้องอาศัยการออกแบบที่หลากหลายและน่าสนใจ และที่สำคัญต้องมีความเป็นเอกภาพ ซึ่งจะช่วยให้การแสดงมีความน่าสนใจและก่อให้เกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้แสดง ผู้สร้างสรรคกำหนดให้การแสดงมีความสมดุลที่ครอบคลุมไปทั้งชนิดเหมือนกันและแตกต่างกันสลับกันไป ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดแรงดึงดูดความสนใจจากผู้ชมระหว่างชมการแสดง โดยผู้สร้างสรรคออกแบบทำร่าควรคำนึงถึงการยกสูงและการกดต่ำ เพื่อแบ่งมิติของผู้แสดง ส่วนการแปรแถว การใช้พื้นที่บนเวทีของการแสดงนั้นผู้สร้างสรรคออกแบบให้ผู้แสดงในพื้นทีทั้ง 8 ทิศ ซึ่งตำแหน่งและทิศทางจะปรับเปลี่ยนไปตามทำทางและ

ความสำคัญตามความเหมาะสม ด้วยการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งของพื้นที่ทั้งด้านหน้า ด้านข้าง ด้านหลังและด้านเฉียง ซึ่งเป็นการสื่ออารมณ์และสื่อความหมายของการต่อสู้ด้วยธนูในนาฏกรรม

5. อภิปรายผล

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท มีรูปแบบการแสดงที่สอดคล้องกับหลักนาฏยประดิษฐ์ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ คือ เป็นการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์ที่มีรูปแบบตามหลักนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งหมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีตนาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรีเพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง สมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้” (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2557, น. 225) โดยมีขั้นตอนการสร้างสรรค์งาน 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างแนวคิดของการแสดง 2) การสร้างสรรค์ทำนองเพลงดนตรีประกอบการแสดง 3) การคัดเลือกผู้แสดง 4) การออกแบบกระบวนท่ารำ 5) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 6) การนำเสนอผลงานต่อผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ และ 7) การเผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน

นอกจากนี้ นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท ใช้สัญลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารประกอบการแสดงซึ่งสอดคล้องกับ คมขวัชร พสุริจันทร์แดง(2558) กล่าวว่า สัญลักษณ์คือสิ่งที่ใช้แทนความหมายของสิ่งหนึ่ง ใช้ในการสื่อความหมายหรือแนวคิดให้มนุษย์เข้าใจไปในทางเดียวกัน ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถแทนได้ด้วยสัญลักษณ์ทั้งสิ้น การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏยศิลป์ถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเมื่อทำการแสดงผู้ชมจะต้องตีความหมายของแนวคิดที่ผู้สร้างงานต้องการจะสื่อ ซึ่งแต่ละท่านอาจจะตีความหมายออกไปในทิศทางที่แตกต่างกัน

การตระหนักรู้และอนุรักษ์ธนูไทยนั้น จะต้องเกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนด้วยการส่งเสริมการให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ตลอดจนการสร้างข้อมูลสารสนเทศเรื่องธนูไทยให้เป็นที่แพร่หลายทั้งในสถาบันการศึกษา ชุมชน สังคม เพื่อให้ตระหนักรู้ถึงความเป็นมาและความสำคัญของธนู ทั้งนี้อาจจะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับธนูไทย ในการประชุมสัมมนาวิชาการ การจัดแสดงในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ นิทรรศการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจีนในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (<http://www.vijaichina.com> ,ออนไลน์, 2563) คือ การทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สาธารณะที่สำคัญที่สุดสำหรับแนวคิดทางวัฒนธรรม ดังนั้น นิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรมจะต้องทำให้มีชีวิตชีวาและวิธีการแสดงนั้นต้องสะดวกสำหรับผู้ที่เข้าชม โดยควรแสดงถึงความเชื่อมั่นทางวัฒนธรรม และเสน่ห์ทางวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ / เล่มที่ 16 / เรื่องที่ 3 การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ กล่าวว่า วิชาการอนุรักษ์นั้น เป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่าง

ใกล้ชิดกับวิชาโบราณคดี กรมศิลปากรนิยามคำว่า “การอนุรักษ์” หมายถึง “การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย”

กล่าวได้ว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท สามารถสะท้อนแนวคิดที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิด การตระหนักรู้และอนุรักษ์ธนูไทย ได้เป็นอย่างดี ซึ่งนำเสนอผ่านการแสดงด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ เปรียบเสมือนการเพิ่มมูลค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและยังนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะ ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมอีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำงานสร้างสรรค์ไปใช้

การสร้างสรรค์การแสดงชุด ศาสตราธนูเวท ในครั้งนี้ เป็นการรวบรวมความสำคัญและการฝึกหัดยิงธนู ตามรูปแบบคัมภีร์โบราณของอินเดีย ผสมผสานกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎีในการสร้างสรรค์จนได้ชุดการ แสดงออกมา นอกจากนี้ชุดการแสดงดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งที่สอดแทรกการดำเนินเรื่องราวของรามเกียรติ์ จึง ทำให้การแสดงชุดนี้เหมาะแก่การเผยแพร่ในฐานะการนำเสนอความสำคัญของธนู ตลอดจนการเรียนรู้ วรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเหมาะกับผู้ชมทุกเพศทุกวัย

6.2 ข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ครั้งต่อไป

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในปัจจุบันควรนำแนวคิดการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณวัตถุหรือโบราณสถาน ให้กลับมามีบทบาทสำคัญในสังคม เพราะสิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ นอกจากนี้กระบวนการสร้างสรรค์ควรตระหนักในด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการแสดงสู่สาธารณชนและ รูปแบบบทความทางวิชาการในวารสาร TCI อีกด้วย

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการงานสร้างสรรค์เรื่อง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ศาสตราธนูเวท ได้รับ ทุนสนับสนุนจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ 2564

References

- Kleunsuwan, B. (1970). *Prawat thanu* [History of Archery]. Retrieved December 12, 2020 , from <https://www.posttoday.com/life/healthy/376096/> (inThai)
- Office of Performing Arts, The Fine Arts Departments. (2016). *Phra ram tam kwang* [Rama hunting the deer]. Retrieved December 12, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=qZ3X9nplud8/>(inThai)
- Office of Performing Arts, The Fine Arts Departments. (2016). *Yok Rop* [Going to war].

- Retrieved December 12, 2020, from <https://gnews.apps.go.th/news?news=1215> (in Thai)
- Pasurichandaeng, K. (2015). *Kāṅsāṅ san nāttaya sin phān phatthanākān dān pratyānai ruang phramahāchanok* [The dance creation via philosophical development of Mahajanaka] (Doctoral thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Ramayana. (2020). *Phra rām yok soṅ* [The lifting of the Rama's bow]. Retrieved December 12, 2020, from <http://baanjompra.com/> (in Thai)
- Thamraram. (2020). *Mæbot yai* [The grand master]. Retrieved December 12, 2020, from <http://valuablebook2.tkpark.or.th/> (in Thai)
- Thai-Chinese Strategic Research Center. (2020.) *Næokhit khōṅ Čhīn nai kān 'anurak bōrānnasathān bōrānnawatthu mōradok thāṅ watthanatham læ thammachāt* [Chinese concept of preserving ancient remains, antiquities, cultural and natural heritage.] Retrieved December 12, 2020, from <http://www.vijaichina.com/articles/1867> (in Thai)
- Thai Encyclopedia Project Foundation for Youth By the royal wishes of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great (2020). (2020). *Kān 'anurak bōrānnasathān læ bōrānnawatthu* [Conservation of ancient remains and antiquities]. Retrieved December 12, 2020, from <http://saranukromthai.or.th/> (in Thai)
- Wikipedia. (2020). *Thanu* [Bow]. Retrieved December 12, 2020, from <https://th.wikipedia.org/wiki> (in Thai)
- Vithidkul, J. (2015). *Sāt hæṅ kān yut duāi thanū nai khamphī thanurawēt læ mahāphārata* [Archery in dhanurveda and mahābhārata] (Doctoral thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Wirunrak, S. (2014). *Lakkān sadæṅ nāttaya sin parithat* [Principles of Dramatic Arts]. Bangkok, Chulalongkorn University Press. (in Thai)